

מסורת הש"ס  
עם הוספות

6 קדושין סו: ב עי  
תוס' סנהדרין מח: ד"ה  
בשלמא, א) ע"י חס'ן  
בע"ז נת: ד"ה חס'ן,  
ד) [לעיל יא: ד], ה) ז"ב  
כד: ערכין לג: [מוספ'  
פ"ה], ו) [סנהדרין  
מה: י], ז) ע"י חס'ן ר"ה  
כז: ד"ה דרשמנא],  
ח) [נרכות לא: קדושין  
יז: וס"ג], ט) ע"י חס'ן  
סוטה כד: ג"ה ור' יומתן  
וכי' מה שכתב בסוף  
דנדיהס וחס'ן מנחות  
ז: ד"ה מאי כ"ו],  
י) סנהדרין דף פ"ה:  
ל) פ"ג מ"י דמעשרות,  
מ) יומא דף פ"ה,  
נ) מכלילתא בשלה  
בפסוק סוס ורכבו רמה  
ב"ם, ס) עירובין נו ע"א.

הגהות הב"ח

א) גמ' אין לו גואל  
הדס: ב) שם רבי  
אליעזר אומר עד עמדו.  
כ"ג רש"י דקרא ולא  
ימות הרוצח עד עמדו  
וגו': ג) רש"י ד"ה  
מגרש וכי' ומדוחס ממוך  
לעיר אלפים אמה וכתב  
מקור: ד) ד"ה אלן וכי'  
לענין כ"ל ואלו ו'  
נמתק: ה) תוס' ד"ה  
אלן וכי' אמרין דגנין  
לא נתקדשו וא"כ אי הוי  
מעשר שני וכי' וי"ל  
דמיירי שענפיו שבהן  
מועטין וכי' כאלו  
עומדין כאלו וכי' ועוד  
י"ל וכי' ואייר ירושלים  
וגגה שוין לקרקע  
הס"ד:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה טעה יואב  
וכי' ופ"א מע"ל  
מוצאי: ע"י יומא דף פ"ה  
ע"כ כרש"י ד"ה ולא מעל  
מוצאי וצ"ע: ב"ד"ה ד"ג  
א"א וכי' ואינו  
מוזרזר על כבודו, ע"י  
דברות הרמב"ם פרשת  
תולדות:

ליקוטי רש"י

[נדפס בע"מ]

תורה אור השלם  
א) ב"ר יי' תילו ופעל  
ידין תרצה קחין מ'תנים  
ק'תיו וק'שנאוין כן  
יקומין: [דברים ל, יא]  
ב) והשמיטה פאה עד  
יואב פי יואב נטה  
אחרי ודניה ואחרי  
אבשלום לא נטה ויגם  
יואב אל אהל יי' ויחזק  
בקרנות המזבח:  
[מ"א ב, כח]  
ג) מי זה בא מאדום  
תמוין בגדים מ'פצה  
זה הדור פ'לבושו אצה  
ב"ב כחו אני מ'פצה  
ב'פצה רב לחושע:  
[שעיה א, יא]  
ד) ותי' הערים להם  
לשבת ומג'רשיהם יהיו  
לבהמתם ו'לר'שם  
ו'לכל ח'תם: [במדבר לה, ג]

אלו הן הגולין

פרק שני

מכות

יב.

עין משפט  
גר מצודה

פ"א ב"ג מ"י פ"ה מהל'  
רוח הלכה י' סמנ עשין  
עה:  
פ"ד מ"י ס"ס פ"ו הל' ד  
ופי"ג מהל' שמעין  
הל"ג סמנ עשין ק"ה:  
פ"ה המ"י פ"ז מהל' רוח  
הל"ג והל"מ סמנ עשין  
עה עו:  
פ"ז וזמ"י ס"ס פ"ח הלכה  
יא סמנ ע"ס:  
ע"ה מ"י פ"י"ג מהלכות  
שמעין הלכה ד סמנ  
עשין ק"ה:  
פ"ח מ"י פ"ח מהלכות  
רוח הלכה ה:  
פ"ט מ"י ס"ס פ"ח הל"ג:  
פ"י מ"י ס"ס פ"ח הל"ג:  
פ"יא מ"י פ"ח מהל'  
ממרים הל"ג סמנ  
לאין ר"ג טו"ע י"ד ס'  
רמא סעיף ה:  
פ"ב מ"י ס"ס:  
פ"ג מ"י פ"ח מהלכות  
רוח הלכה ג:  
פ"ד מ"י ס"ס פ"ח הלכה  
יא:

אירן שהוא פנים לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים.

תימנה דכשיליה לילד לולין (פסחים פה:  
ט"ז) אמרי' (ה) דגגות לא נתקדשו וא"ס  
כן (הו"ל) מעשר שני אין אולכין על  
האלן וי"ל דמיירי שענפיו מועטין  
שאין צוק ארבע' דלא חשיבי והוי כאלו  
עומדת<sup>1</sup> כאלו כנגד הקרקע עוד יש  
לומר דמיירי [אפי"ו]<sup>2</sup> צאלין שענפיו  
מרוצין ואייר ירושלים כירושלים:  
אומר

טעה י שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה אביי אומר בהא נמי מיטעא טעה טעה י שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא זר היה אמר ריש לקיש שלש טעיות עתיד שרו של רומי לטעות דכתיב מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה טועה שאינה קולטת אלא ב צר והוא גולה לבצרה טועה שאינה קולטת אלא שוגג והוא מזיד היה<sup>1</sup> טועה שאינה קולטת אלא אדם והוא מלאך הוא אמר ר' אבהו ד ערי מקלט לא נתנו לקבורה דכתיב ומוגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם לחיים נתנו ולא לקבורה מיתבי<sup>2</sup> שמה<sup>3</sup> תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו רוצח שאני דגלי ביה רחמנא: כשם שהעיר קולטת וכי': ורמינהו וישב בה<sup>4</sup> ובה ולא בתחומה אמר אביי לא קשיא אלא קלויט כאן לדור לדור תיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש אמר רב ששת<sup>5</sup> לא נצרכה אלא למחילות: רוצח שיצא חוץ לתחום וכי': ת"ר ורוצח גואל הדם את הרוצח ביד גואל הדם אין (6) גואל הדם רשות ביד כל אדם דברי רבי יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם וי' חייבין עליו מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי מי כתיב אם רצח ורבי עקיבא מי כתיב ירצח אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו כמאן לא כר' יוסי הגלילי ולא כר"ע הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר' אליעזר אומר עד עמדו (3) לפני העדה למשפט מה ת"ל לפי שנאמר ורוצח גואל הדם את הרוצח יכול מיד ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט ורבי יוסי<sup>6</sup> ורבי עקיבא האי עד עמדו לפני העדה למשפט מאי דרשי ביה ההוא מובעי ליה לכדתניא רבי עקיבא אומר ב"ב מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל אם יצא הרוצח אין לי אלא במזיד בשוגג מנין ת"ל אם יצא מ"מ והתניא וי' (וההורגו<sup>7</sup>) במזיד נהרג בשוגג גולה לא קשיא הא כמאן דאמר אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם בני אדם הא כמאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם בני אדם מסתברא כמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם שלא יהא סופו חמור מתחלתו מה תחלתו במזיד נהרג בשוגג גולה אף סופו במזיד נהרג בשוגג גולה תני חדא אב שהרג בנו נעשה לו גואל הדם ותניא אידך אין בנו נעשה לו גואל הדם לימא הא רבי יוסי הגלילי והא ר"ע ותסברא בין למ"ד מצוה בין למ"ד רשות מי שרי<sup>8</sup> והאמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללתו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו אלא לא קשיא הא בבנו והא בבנו: **מתני'** אירן שהוא עומד בתוך התחום ונפו נומה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונפו נומה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף: **גמ'** ורמינהו אירן שהוא עומד (בתוך הפנים<sup>9</sup>) ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מעשר אערי מקלט קא רמית מעשר בחומה תלה רחמנא ערי מקלט בדירה תלה רחמנא בנופו מתדר ליה בעיקרו לא מתדר ליה ורמי מעשר אמועשר דתניא<sup>10</sup> בירושלים הלך אחר הנוף בערי מקלט הלך אחר הנוף אמר רב כהנא לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתניא

אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דר' יהושע מאן דאמר מתה כרבי יהושע ומאן דאמר במלה עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם דכתיב בך ה' חילו ופועל ידיו תרצה<sup>6</sup> אפי' חללין שבו אבל הכא אפי' רבי יהושע מודה: נגמר דינו וכו': אמר רב יהודה אמר רב שתי<sup>7</sup> טעיות טעה יואב באותה שעה דכתיב ויגם יואב אר אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח טעה י שאינו קולט אלא גגו והוא תפס בקרנותיו טעה י שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה אביי אומר בהא נמי מיטעא טעה טעה י שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא זר היה אמר ריש לקיש שלש טעיות עתיד שרו של רומי לטעות דכתיב מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה טועה שאינה קולטת אלא ב צר והוא גולה לבצרה טועה שאינה קולטת אלא שוגג והוא מזיד היה<sup>1</sup> טועה שאינה קולטת אלא אדם והוא מלאך הוא אמר ר' אבהו ד ערי מקלט לא נתנו לקבורה דכתיב ומוגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם לחיים נתנו ולא לקבורה מיתבי<sup>2</sup> שמה<sup>3</sup> תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו רוצח שאני דגלי ביה רחמנא: כשם שהעיר קולטת וכי': ורמינהו וישב בה<sup>4</sup> ובה ולא בתחומה אמר אביי לא קשיא אלא קלויט כאן לדור לדור תיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש אמר רב ששת<sup>5</sup> לא נצרכה אלא למחילות: רוצח שיצא חוץ לתחום וכי': ת"ר ורוצח גואל הדם את הרוצח ביד גואל הדם אין (6) גואל הדם רשות ביד כל אדם דברי רבי יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם וי' חייבין עליו מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי מי כתיב אם רצח ורבי עקיבא מי כתיב ירצח אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו כמאן לא כר' יוסי הגלילי ולא כר"ע הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר' אליעזר אומר עד עמדו (3) לפני העדה למשפט מה ת"ל לפי שנאמר ורוצח גואל הדם את הרוצח יכול מיד ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט ורבי יוסי<sup>6</sup> ורבי עקיבא האי עד עמדו לפני העדה למשפט מאי דרשי ביה ההוא מובעי ליה לכדתניא רבי עקיבא אומר ב"ב מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל אם יצא הרוצח אין לי אלא במזיד בשוגג מנין ת"ל אם יצא מ"מ והתניא וי' (וההורגו<sup>7</sup>) במזיד נהרג בשוגג גולה לא קשיא הא כמאן דאמר אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם בני אדם הא כמאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם בני אדם מסתברא כמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם שלא יהא סופו חמור מתחלתו מה תחלתו במזיד נהרג בשוגג גולה אף סופו במזיד נהרג בשוגג גולה תני חדא אב שהרג בנו נעשה לו גואל הדם ותניא אידך אין בנו נעשה לו גואל הדם לימא הא רבי יוסי הגלילי והא ר"ע ותסברא בין למ"ד מצוה בין למ"ד רשות מי שרי<sup>8</sup> והאמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללתו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו אלא לא קשיא הא בבנו והא בבנו: **מתני'** אירן שהוא עומד בתוך התחום ונפו נומה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונפו נומה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף: **גמ'** ורמינהו אירן שהוא עומד (בתוך הפנים<sup>9</sup>) ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מעשר אערי מקלט קא רמית מעשר בחומה תלה רחמנא ערי מקלט בדירה תלה רחמנא בנופו מתדר ליה בעיקרו לא מתדר ליה ורמי מעשר אמועשר דתניא<sup>10</sup> בירושלים הלך אחר הנוף בערי מקלט הלך אחר הנוף אמר רב כהנא לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתניא

אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דר' יהושע מאן דאמר מתה כרבי יהושע ומאן דאמר במלה עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם דכתיב בך ה' חילו ופועל ידיו תרצה<sup>6</sup> אפי' חללין שבו אבל הכא אפי' רבי יהושע מודה: נגמר דינו וכו': אמר רב יהודה אמר רב שתי<sup>7</sup> טעיות טעה יואב באותה שעה דכתיב ויגם יואב אר אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח טעה י שאינו קולט אלא גגו והוא תפס בקרנותיו טעה י שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה אביי אומר בהא נמי מיטעא טעה טעה י שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא זר היה אמר ריש לקיש שלש טעיות עתיד שרו של רומי לטעות דכתיב מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה טועה שאינה קולטת אלא ב צר והוא גולה לבצרה טועה שאינה קולטת אלא שוגג והוא מזיד היה<sup>1</sup> טועה שאינה קולטת אלא אדם והוא מלאך הוא אמר ר' אבהו ד ערי מקלט לא נתנו לקבורה דכתיב ומוגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם לחיים נתנו ולא לקבורה מיתבי<sup>2</sup> שמה<sup>3</sup> תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו רוצח שאני דגלי ביה רחמנא: כשם שהעיר קולטת וכי': ורמינהו וישב בה<sup>4</sup> ובה ולא בתחומה אמר אביי לא קשיא אלא קלויט כאן לדור לדור תיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש אמר רב ששת<sup>5</sup> לא נצרכה אלא למחילות: רוצח שיצא חוץ לתחום וכי': ת"ר ורוצח גואל הדם את הרוצח ביד גואל הדם אין (6) גואל הדם רשות ביד כל אדם דברי רבי יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם וי' חייבין עליו מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי מי כתיב אם רצח ורבי עקיבא מי כתיב ירצח אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו כמאן לא כר' יוסי הגלילי ולא כר"ע הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר' אליעזר אומר עד עמדו (3) לפני העדה למשפט מה ת"ל לפי שנאמר ורוצח גואל הדם את הרוצח יכול מיד ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט ורבי יוסי<sup>6</sup> ורבי עקיבא האי עד עמדו לפני העדה למשפט מאי דרשי ביה ההוא מובעי ליה לכדתניא רבי עקיבא אומר ב"ב מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל אם יצא הרוצח אין לי אלא במזיד בשוגג מנין ת"ל אם יצא מ"מ והתניא וי' (וההורגו<sup>7</sup>) במזיד נהרג בשוגג גולה לא קשיא הא כמאן דאמר אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם בני אדם הא כמאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם בני אדם מסתברא כמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם שלא יהא סופו חמור מתחלתו מה תחלתו במזיד נהרג בשוגג גולה אף סופו במזיד נהרג בשוגג גולה תני חדא אב שהרג בנו נעשה לו גואל הדם ותניא אידך אין בנו נעשה לו גואל הדם לימא הא רבי יוסי הגלילי והא ר"ע ותסברא בין למ"ד מצוה בין למ"ד רשות מי שרי<sup>8</sup> והאמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללתו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו אלא לא קשיא הא בבנו והא בבנו: **מתני'** אירן שהוא עומד בתוך התחום ונפו נומה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונפו נומה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף: **גמ'** ורמינהו אירן שהוא עומד (בתוך הפנים<sup>9</sup>) ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מעשר אערי מקלט קא רמית מעשר בחומה תלה רחמנא ערי מקלט בדירה תלה רחמנא בנופו מתדר ליה בעיקרו לא מתדר ליה ורמי מעשר אמועשר דתניא<sup>10</sup> בירושלים הלך אחר הנוף בערי מקלט הלך אחר הנוף אמר רב כהנא לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתניא

תחכמוני ראש השלישים היה טועה ברבר זה אלא לסנהדרין ברח אמר מוטב יהרג בבית [דין] שירשוהו בניו דתנן הרוגי ב"ד נכסיהן ליורשין הרוגי מלכות נכסיהן למלך מיר אמר שלמה וכי לממונו אני צריך להסיר רמי חנם אני צריך (3): כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולטת ואע"פ שאינו רד בתחומה (4) אם יש שם מחילה אבל קולטת ואין רשות לגואל הדם ולקולטת אלא קודם שיגמר דינו לגלות ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו. ומתמהנין כמאן אמר רב לשמעיה לא כר' יוסי הגלילי אמר עקיבא אומר גואל הדם רשות וכל אדם אין (7) חייבין עליו. משום דרב אמרו רוצח שיצא חוץ לתחום (8) קודם שיגמר דינו לגלות ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו. ומתמהנין כמאן אמר רב לשמעיה לא כר' יוסי הגלילי אמר מצוה ולא כר' עקיבא דאמר רשות מ"מ לתרוייהו פטור. ואמרינן רב דאמר כר' אליעזר כר' י' ואם יצא יצא הרוצח אין לי אלא במזיד כר' י' ואם יצא מ"מ והתניא וי' (וההורגו<sup>7</sup>) במזיד נהרג בשוגג גולה לא קשיא הא כמאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם בני אדם מסתברא כמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם בני אדם מסתברא כמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם שלא יהא סופו חמור מתחלתו תחלתו שבשוגג גולה יהיה אחריתו שבשוגג נהרג אלא בשוגג גולה: תני חדא אב שהרג בנו נעשה לו גואל הדם ותניא אידך אין בנו נעשה לו גואל הדם לימא הא רבי יוסי הגלילי והא ר"ע ותסברא בין למ"ד מצוה בין למ"ד רשות מי שרי<sup>8</sup> והאמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללתו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו אלא לא קשיא הא בבנו והא בבנו: **מתני'** אירן שהוא עומד בתוך התחום ונפו נומה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונפו נומה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף: **גמ'** ורמינהו אירן שהוא עומד (בתוך הפנים<sup>9</sup>) ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מעשר אערי מקלט קא רמית מעשר בחומה תלה רחמנא ערי מקלט בדירה תלה רחמנא בנופו מתדר ליה בעיקרו לא מתדר ליה ורמי מעשר אמועשר דתניא<sup>10</sup> בירושלים הלך אחר הנוף בערי מקלט הלך אחר הנוף אמר רב כהנא לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתניא

השק שלמה על ר"ח (6) נעשה לימא ואינו יוצא לא לעדות מנחה וכו' ומשמע דקאי אטובה וחסיה דיואבס נעמיה כ"ג ואינו דכתיב וי"ל ואינו יוצא וכו'. (3) ע"י סנהדרין מה ע"כ ומוס' שם ד"ה נשלמה. (4) ר"ל אף יש שם ממילה מ"מ אינו ראוי לזר שם. (7) כ"ה הגיטות נגמ' דפסוק ויורשתי וכו' כ"ה בסנהדרין נגמ' מי נעמיה וכו' מי נעמיה וכו' מי נעמיה וכו' מי נעמיה וכו'. (8) ע"י לעיל דף י"ג ע"כ נעמיה וכו'. (9) ע"י רש"י וכו' ע"כ וכו'. (10) ע"י רש"י וכו' ע"כ וכו'.



ע"א א מ"י פ"ב מהלכות  
מעשר שני הלכה טו  
וע"ש כ"מ:  
פ ב ג מ"י פ"ו מהל' רוצה  
הלכה ה סגמ עשין מה  
מ:  
פא ד מ"י ע"ס הלכה ז:

רבינו חננאל

[מתני'] אילן שהוא  
עומד בתוך התחום  
ונופו נוטה חוץ לתחום  
כו' עד הכל הולך אחר  
הנוף. ורמיהו עלה הא  
דתן במעשר שני פי"ג  
אילן שהוא עומד בפנים  
ונוטה לחוץ או עומד  
בחוץ ונוטה לפנים מכנגד  
החומה ולפנים כלפנים  
מכנגד החומה ולחוץ  
כלחוץ. ופרקיין שאני  
מעשר דבחומה תלה  
החמא שנאמר ואכלת  
לפני ה' אלהיך במקום  
וגו' פי' אין נאכלך חוץ  
לחומת ירושלים בלא  
פדיון ואין נפדין לפנים מן  
החומה אלא נאכלך  
בחומת מעשר שני וכן  
מפורש בתלמוד ארץ  
ישראל במקומו לפיכך כל  
הפירות שהן חוץ לחומה  
חשובין בחוץ ומה שהן  
בפנים כלפנים אבל ערי  
מקלט ישיבה כתב בהו  
בנוף אפשר להיות ישיבה  
בעיקרו לא: ורמי מעשר  
אמעשר דהא תנן  
במעשרות סוף פי"ג [מ"י]  
בערי מקלט הכל הולך  
אחר הנוף ובירושלים הכל  
הולך אחר הנוף. ופרקיין  
רב כהנא לא קשיא הא  
דתני אחר הנוף לר"י והא  
דתני במקום שהוא נוטה  
לרבנן. ודחיבין אימור  
דשמעת ליה לר' יהודה  
דאיל בתר הנוף לחומרא  
כו' כדמפרש ופשוטה  
היא. אמר רבא אי קאי  
בעיקרו ועיקרו לפנים מן  
התחום דברי הכל לא מצי  
קטיל ליה דקלטיה עיקרו  
קאי בנופו והוא חוץ  
לתחום ויכול להורגו בדבר  
הנוף דברי הכל מצי קטיל  
ליה כי פליגי במהו עיקרו  
דרגא לנופו לעלות משם  
להרגו ר' יהודה סבר [הוין]  
עיקרו דרגא לנופו דאחר  
הנוף אזלינן ורבנן סברי  
לא. רב אשי אמר מאי  
אחר הנוף דקתני הכל  
אנה נוטה [אף] [ואף] אחר  
הנוף (ב):

חשק שלמה על ר"ח  
(א) אולי ר"ל דמזין אנה נוטה  
האילן ומה שטובה לפנים והיא  
קולטת צד עיקר צדן ונוף ועוד  
אזלינן לחומרא אף אחר הנוף  
דלס הנוף בפנים אף העיקר  
שצחן קולט. וכפי' הר"ס  
חמוס:

תורה אור השלם  
(א) וְאִשְׁרֵי לֹא צָדָה  
וְהָאֱלֹהִים אָנֹהּ לְדָו  
וְשָׂמֵתִי לְךָ מְקוֹם אֲשֶׁר  
יָנוּחַ שְׁמֹה: [שמות כא, יג]  
(ב) כִּי בְעִיר מְקַלְטוּ יֵשֵׁב  
עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל  
וְאַחֲרָיו מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל  
יֵשֵׁב הַרְצָח אֵל אֶרֶץ  
אֲחֻזָּתוֹ: [במדבר לה, חח]  
(ג) וְזֶה דְבַר הַרְצָח  
אֲשֶׁר יָנוּחַ שְׁמֹה וְחַי

ליקוטי רש"י  
[שייך לע"א] ב"ר ד' ח"ו. כהנים כמיז ישימו קטורה באפק וגו' וסמין ליה ב"ר ה' חילו חללים שבו [פסחים עב:]. ח"ו ח"ו שבו. חללין שצנטט לוי דקרא שצנטט לוי כמיז [קדושין ע:]. מועם מובחי. אס כסן הוא שצא  
לעבוד עבודה. ולא מעל מזמנו. אס החמיל בעבודה אין מפסיק לנא לדון אלא משלים עבודתו [יזמא פה:]. וְלִבְיָ חֵיתָב. לכל נרכיזה [במדבר לה ב]. ומגורש. ריז. מקום חלק חוץ לעיר סביב. להיות לוי לעיר. ואין רשאין  
לננות שס צית, ולא לנטוע כרם, ולא לזרוע זרעה [במדבר לה ב]. [ע"כ שייך לע"א]. שדה מוגרש. מגרש הוי אלף אמה סביב לעיר מלכתוב מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב וחון לאווחו אלף היה להם ללויס אלף אמה לשדות וכרמים כדכתיב  
ומדותם מחוץ לעיר וגו' לא מהס אלף אמה מגרש והשאר שדות וכרמים מגרש פנוי מכלוס ואין צו צית ואין זרעין אותן אלא נוי הוא לעיר [ערכין לג:]. דאין עושיין מוגרש שדה. מגרש אלף אמה הוא וכל אלף אמה אסור לעשותו שדה [בבא  
בבא דר:]. שאין נוטעין ולא זרעין שס אלא מניחין אותן לוי העיר. כדממרגס רוחי קרויא [עירובין יז:]. רחצה פנייה מוריעה ומנחם ומאילנות לוי העיר להיות לה לאויר [טוטה כז:]. אין עושיין שדה מוגרש. משום שישו אסור שרעל  
והיינו חורבן שממעט את הזריעה. וְאִם מוגרש עיר. שיעט צו צמים שאין עיר נאה בלא מגרש וכ"ש שאין עושין עיר מגרש שאין מחריצין את יישוב העיר [ערכין לג:]. דבריה תורה ב"שון בני  
אדם. הכי משמעו צני אדם ודברה מורה כלשון צני אדם וליכא למידע מיהו כלום. אִם אמרינן דיברה תורה ב"שון בני אדם. לכל היכא דכחז יימור לשון כהאי גוונא לדרשא קא אתי ולא משום דמשמעו כלשון צני אדם [נדרים ג:].  
בחומה ת"ה רחמנא. לפני ה' תאלכלנו. לפנים מן החומה [דברים יב יח]. [ע"כ שייך לע"א]. ושמותי לך מקום. אף נמלצר סינוס שמה, ולי זה מקום קולטו זה מנחה ליה [שמות כא, יג]. ושמותי לך מקום בחי"ד. רמז לו הק"ה למטה  
במחן מורה שזכה למנוה זו כדכתיב [דברים ד] אז יבדיל משה שלש ערים בסוף ארבעים שנה. לך מקום. המקום שלך דהיינו מנחה ליה אף הוא נקלט. מובאן אמרו בן א"י. [אע"פ] שהיה דר צערי מקלט שכל ארבעים ושמונה עיריות של לויס ערי  
מקלט היו כדממרי' גמס' מכות ואס הרג צעוג גולה לאחד מערי חריזו דדרש ציה נמי הכי ושמתי לך מקום אף הלויס גולים. ואם ג"ה בפ"ב. ענמו כגון משכונה לשכונה. פ"ב וק"ו. דומיא דמדבר שהיתה מנחה ליה קולטת [נבחים ק"ז:].

יב:

אלו הן הגולין

פרק שני

מכות

מסורת הש"ס  
עם הוספות

(א) וצמים ק"ו. ע"ש.  
(ב) שציעת פ"י מ"ח [ע"י  
רש"ל ומיו"ט, ג] ד"ה  
גבי, (ד) [ע"י מוס' וצמים  
ק"ו. ד"ה ע"ר].

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה קאי  
בעיקרו וכו' קטיל ליה  
קאי: (ב) שם נחמין  
מקום במקומך אשר ינוס  
וכו' ישראל גולין נמדבר  
להיין גולין למחנה ליה.  
נ"ב דדרש לך דמדרש  
לפני ולאחריו לך מקום  
משמע מקום שהוא שלך  
דהיינו מנחה ליה:  
(ג) שם שקלטו ככר  
כיונא צו הוא סוף גמרא  
ואח"כ מתחיל המשנה  
רולא: (ד) רש"י ד"ה  
עיקרו בפנים וכו' מקודם  
שנכנס. נ"ב ע"י צח"ט  
צפירוש משניות סוף פ"ג  
דמעשרות וממלא מנחה  
מה שטון רש"י צח"ט  
שנכנס ודוק שס היטב:  
(ה) ד"ה אמר רבא וכו'  
ולמימר כי היכי דבנופו  
מצי וכו' וכו' הך קולא לית  
ליה לר' יהודה וכו' דקאי  
קאי הס"ד: (ו) ד"ה  
מקום במקומך. נ"ב ע"י  
צנחנים דף ק"ו ע"א:  
(ז) ד"ה פלך מדינה. נ"ב  
פי' עיר: (ח) תוב"ד"ה  
אימור וכו' לר' יהודה  
גבי מעשר לחומרא:  
(ט) ד"ה מר סבר וכו'  
דפליגי אר' יהודה נחמיה  
וכו' צערי מקלט מדנקטי  
ירושלים בבא אפי  
בפשיה הס"ד: (י) ד"ה  
רב אשי וכו' הנוף כו' פי'  
רב אשי צא לתרין הא  
דפרכין וכו' הכי נמי  
דבעיקרו: (כ) בא"ד  
הכי דהוי חומרא כגון  
בעיקרו בחוץ וכו' הוא  
הדין כ"ל ואות ו'  
נמחק: (ל) בא"ד הוא  
הדין דהוה מצי למיתני  
הלך כ"ל ומיתת הכל  
נמחק: (מ) בא"ד עיקר  
לחומרא כגון עיקרו בחוץ  
וכו' כי היכי דבנופו לא  
מצי וכו' מכל מקום  
בעיקר מנפנים:  
(נ) בא"ד פי' הר"ס  
כ"ל ואות ל' נמחק:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה צאלין.  
וצרייתא רשוס קו על מנת  
וצרייתא (כלומר דמתניחין  
היא. אכל מנינו כה"ג  
כ"מ ברש"י וחס' ועי'  
שטה מקובלת צ"ק עה  
ע"ג):

הגהות וציונים

[א] ראשונים וכת"י ה"ך  
וכן צ"ל בספוד:  
[ב] [קצ"ע דהא משנה  
היא] (גליין): [ג] נראה  
להוסיף ורבנן פ"ג  
(באה"מ): [ד] [צ"ע  
שהרי משנה היא]  
(גליין): [ה] כת"י צענין:  
[ו] יש להוסיף רש"י  
(ברכות שמים): [ז] צ"ל  
בדפוסו (באה"מ,  
ב"ש, בדפוס"ך כדפי'):  
[ח] יש להוסיף דיבא  
(בארות המים, ברכות  
: [ט] גמס' ט"ס (ב"ש):

**אימור** דשמעת ליה לרבי יהודה (ה) לחומרא. ולריך עיון מנא ליה  
ללא אמרינן גם להקל וי"ל דמסבירא אית ליה ללא פליגי  
רבי יהודה ורבנן כולי האי כי אס צחומרא צעלמא: **גבי מעשר**  
לחומרא עיקרו בחוץ ונופו בפנים כי היכי דבנופו לא מצי פריק בו.  
פי' לא אזלינן צתר נוף לקולא לומר  
דכי היכי דבנופו דצפנים מני אכיל  
צלא פדייה הכי נמי צעיקרו מצחוץ  
מני אכיל ליה צלא פדייה אלא לחומרא  
דוקא לומר דלא מצי פריק ליה צעיקרו  
ומשמע דפשיטא ליה דצוץ גופיה מני  
אכיל דהוי דשדין עיקר צתר נוף  
לחומרא מ"מ נוף לא שדין צתר  
עיקרו גם לחומרא:

**מר** סבר עיקרו הוי דרגא בו.  
קצת קשה מנא ליה לאפלוגי  
רבנן ארבי יהודה צהא ויש לומר  
דמשמע מתוך הצרייתא דפליגי (ט) לרבי  
יהודה צתרתו צין צמעשר צין צערי  
מקלט מדנקט ערי מקלט גבי ירושלים:  
**רב אשי** אמר מאי אחר הנוף. פי' [א]  
רב אשי צא (י) למדק הא  
דפרכין אלא עיקרו צפנים ונופו לחוץ  
הכא נמי דבעיקרו מני קטיל וקאמר  
דאף אחר הנוף קתני מנתי' דגס אחר  
הנוף אזלינן היכי דהוי חומרא (כ) כמו  
דעיקרו צחוץ ונופו צפנים דשדין  
עיקרו צתר נופו ואף צעיקר לא מצי  
קטיל וה"ה דאזלינן צתר עיקר  
למישדייה נופו צתר עיקרו לחומרא  
כגון צעיקרו צפנים ונופו לחוץ דאף  
צופו לא קטלינן דאזלינן צתר עיקרו  
וקשה דא"כ כי היכי דקתני הולך אחר  
הנוף דהיינו אף אחר הנוף ה"ה דהוה  
מני למתני (ג) הכל הולך אחר העיקר  
ועוד קשה דהא לעיל גבי מעשר כי  
קאמר דאזלינן צתר הנוף לחומרא  
משמע דמכל מקום פשיטא ליה דדין  
נוף עצמו לא היה צטל כלל דלא שדין  
ליה צתר עיקרו כדפרישית לעיל (ד) ולכך  
ניחא פירוש הר"ס דודאי דין נוף עצמו  
לא היה צטל לעולם גם לחומרא  
כדפרישתי והכי קאמר אף לאתר

הנוף שדין ליה עיקר לחומרא (ה) כמו  
היכי דנופו לא מצי קטיל צעיקר נמי לא  
אזיל צתר נפשיה שיש לעיקר דין עצמו  
כגון דעיקרו צפנים ונופו צחוץ  
אע"ג דבנופו מצי קטיל כדפריש' דלעולם  
יש לו לנוף דין עצמו גם  
להקל מכל מקום (ו) דעיקר מצפנים (ז)  
לא מצי קטיל דלא שדין העיקר  
צתר הנוף לקולא רק לחומרא אצל  
הקונטרס פירש אף אחר הנוף  
משום (ח) דצבולי הש"ס שדין לנוף  
צתר העיקר אצטריך למימר הכא גבי  
מקלט דזמינן דשדין עיקר צתר הנוף  
לחומרא לפי זה ניחא קצת הא  
דנקט אחר הנוף טפי מאחר העיקר  
מיהו גם (ט) זה קשיא דהא לענין  
מעשר לא שדין לעולם צתר עיקרו  
כדפ"ל לכך ניחא (י) לפי הר"ס:  
**פלכו** קולטו. קשה דהא אמרינן  
כבר גולה מעיר לעיר ויש לומר  
דאם גולה מעיר לעיר רשאי לילך  
צכל העיר וצתחומיה ואם יגלה  
פלכו קולטו צו שלא ינא משכונה  
לשכונה (י):

עיקרו ולא מצי קטיל צופו ומשום  
דצבולי גמרא שדין נוף צתר עיקר  
אצטריך הכא למימר דלענין מקלט  
זמינן דשדין עיקר צתר נוף לחומרא:  
**מתני'** הרג באותה העיר. רוצה  
שגלה לעיר מקלט וזוהר צאומה  
העיר צצוגג: גולה משכונה לשכונה.  
צתוך העיר כי מן העיר אינו  
רשאי לצאת מפני רציחה ראשונה:  
ובן א"י. שהוא מיוצאי העיר והרג  
צצוגג גולה מעיר לעיר שהוא רשאי  
לצאת מן העיר שלא גלה שס:  
**גמ'** ושמותי לך בחי"ד. כאן הצטחיתו  
הקדוש צרוך הוא למשה שזכה  
למנוה זו צחיו שהצדיל שלש ערים:  
(א) ממוקומך. לשכונה:  
למנוה ליה קולטת ואף ערי מקלט  
יהיו ערי ליה: פ"ך. מדינה (א):  
מאי קרא. דפלכו קולטו דמתני' נמי  
דקתני גולה משכונה לקבל מהס:  
בעיר מקלטו. קרא יתירא הוא  
דמני למכתב כי שס יצב: **מתני'**  
אם אמרו ל' אעפ"ב. אנו רוצים  
לכצדך יקבל מהס: מעלים

עיקרו ולא מצי קטיל צופו ומשום  
דצבולי גמרא שדין נוף צתר עיקר  
אצטריך הכא למימר דלענין מקלט  
זמינן דשדין עיקר צתר נוף לחומרא:  
**מתני'** הרג באותה העיר. רוצה  
שגלה לעיר מקלט וזוהר צאומה  
העיר צצוגג: גולה משכונה לשכונה.  
צתוך העיר כי מן העיר אינו  
רשאי לצאת מפני רציחה ראשונה:  
ובן א"י. שהוא מיוצאי העיר והרג  
צצוגג גולה מעיר לעיר שהוא רשאי  
לצאת מן העיר שלא גלה שס:  
**גמ'** ושמותי לך בחי"ד. כאן הצטחיתו  
הקדוש צרוך הוא למשה שזכה  
למנוה זו צחיו שהצדיל שלש ערים:  
(א) ממוקומך. לשכונה:  
למנוה ליה קולטת ואף ערי מקלט  
יהיו ערי ליה: פ"ך. מדינה (א):  
מאי קרא. דפלכו קולטו דמתני' נמי  
דקתני גולה משכונה לקבל מהס:  
בעיר מקלטו. קרא יתירא הוא  
דמני למכתב כי שס יצב: **מתני'**  
אם אמרו ל' אעפ"ב. אנו רוצים  
לכצדך יקבל מהס: מעלים

שמים, וע"י הגהות הב"ח): [ד] [דברים יט, ד] [ט] צ"ל בפנים (ברכות שמים): [ז] צ"ל ומישום (ב"ש): [ח] גמס' ט"ס (ב"ש):